

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin EĞİTİM DURUMU*

Rıza YILMAZ
Mülkiye Başmüfettişi

Suriyeli çocuklara eğitim-öğretim amaçlı görev verilen çok sayıda Suriyeli öğretmen bulunmaktadır.

GİRİŞ

2011 yılının Mart ayından itibaren Suriye’de iç karışıklıkların başlamasından bu yana 3 milyondan fazla Suriyeli, Türkiye’ye sığınmış durumda olup ülkemizde yaşamaktadır. Suriye’deki 2012 yılından sonra şiddeti çoğalarak artan iç savaş ve sonrasında ortaya çıkan hızlı göç artışı, insani yardım ihtiyaçlarını da beraberinde getirmiştir. İç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriye ile güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti, iç karışıklıklardan etkilenen Suriye vatandaşları için “açık kapı” politikası izlemiştir. Türkiye, gerek sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde, gerekse Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde bu tra-

jediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en fazla cömert davranan ülke olmuştur.

Bu çalışmada, Ülkemizde bulunan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik eğitim faaliyetlerine yer verilmeye çalışılacaktır.

1. Eğitim Çağındaki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 16.11.2017 tarihli son istatistiğine göre Ülkemizde 3.320.814 adet Suriyeli geçici koruma kapsamı altında bulunmaktadır. Bunların arasında 5-18 yaş aralığında okul çağındaki nüfus ise 1.083.422’dir. Rakamlardan da görüleceği üzere 5-18 yaş aralığında olup okul çağındaki bulunan Suriyeli sayısı Ülkemizde yaşayan Suriyeli

* Bu çalışma; Yılmaz, R. (2016) “Uluslararası Bir Sorun Olarak Mültecilik: Eğitim İhtiyaçları ve Çözüm Önerileri”, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ekonomi Fakültesi, Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Dönem Projesi, adlı çalışma temel alınarak hazırlanmıştır.

sayının yaklaşık olarak üçte birine (% 32,6) denk gelmektedir (Göç İdaresi, 2017).

2016-2017 eğitim öğretim dönemi itibarıyla Türkiye’de okullaşan Suriyeli öğrenci sayısı 492.544’tür. Bu sayıya ek olarak yaklaşık 15 bin öğrencinin daha eğitim gördüğü ancak bu öğrencilerin kimlik numarası sorunu olduğundan resmi sayılara yansıtılmadığı belirtilmektedir. Buna göre okul çağındaki Suriyelilerin yaklaşık % 59’u okullaşmıştır. Okullaşan Suriyelilerin yüzde 65’i Geçici Eğitim Merkezlerine, yüzde 35’i ise devlet okullarına devam etmektedir.

Gelecek yıl okullaşan öğrenci sayısının 550 bine, oranın ise yüzde 65’e çıkarılması hedeflenmektedir. Gelecek üç yılda GEM’leri devlet okulluna dönüştürme kararı alan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) önümüzdeki yıl öğrenci sayısını devlet okullarında 300 bin, GEM’lerde ise 250 bin olarak planlanmaktadır.

Okullaşma oranının en yüksek olduğu kademe ilkokul iken en düşük olduğu kademe lisedir. Sınıf düzeyinde bakıldığında ise okullaşma % 140 ile en yüksek 2. sınıflardadır. Okullaşmanın en düşük olduğu sınıf düzeyi % 15 ile 11. sınıftır.

Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı ise % 31’dir. Türkiye’de halen 6 bin 67 öğrenci açık öğretimde eğitime devam etmektedir. GEM’lerde 13 bin 116 Suriyeli eğitici hizmet vermektedir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmesi için 5 bin 959 Türkçe, Rehberlik, Sınıf Öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı branşlarında eğitim personeli görevlendirilmiştir. Suriyelilerin eğitiminin yönetimi MEB Müsteşar Yardımcılığı makamının liderliğinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünde 2016 yılında kurulan Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığının koordi-

nasyonu ile yürütülmektedir (Çoşkun vd., 2017: 14-23).

2. Suriyelilerin Eğitimi İçin Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de Suriyelilere yönelik politikalar Başbakanlık düzeyinde yönetilmektedir. Başbakanlık merkezli çalışmalarda Suriyelilerin hayatını doğrudan veya dolaylı ilgilendiren bütün konularda ilgili bakanlıklar ve kamu kuruluşları ile iş birliği yapılarak hareket edilmektedir. Burada krizin başından beri önemli bir role sahip Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığının (AFAD) yanı sıra İçişleri Bakanlığına bağlı GİGM Suriyelilerin kayıt altına alınmasında sorumlu kuruluş olarak hizmet vermektedir.

Benzer şekilde Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yanında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu konuda öne çıkan kamu kurumlarıdır. MEB, Başbakanlığın koordinasyonunda Türkiye’de Suriyelilerin eğitimi konusunda en üst karar alıcı organdır. Bakanlıkta Müsteşar yardımcılığına bağlı olarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü altında Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı bilhassa Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin eğitimi için 2016 yılında kurulmuştur.

Krizin başladığı 2011 ile birlikte gelen ilk göç akımında özellikle STK’ların öncülük ederek oluşturduğu eğitim imkânları 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde MEB’in yayımladığı genelgeler ve çeşitli faaliyetlerle yasal zeminde ele alınmaya başlamıştır. “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” başlıklı belge konu ile ilgili MEB tarafından hazırlanan ilk resmi belgedir. Daha sonra 26 Eylül 2013 tarihinde konu ile ilgili “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri”

başlıklı daha kapsamlı bir genelge çıkarılmıştır. Böylelikle MEB Suriyelilerin eğitiminde daha kurumsal bir aşamaya geçmiştir (Çoşkun, vd., 2017: 35-36).

Millî Eğitim Bakanlığının 23/09/2014 tarihli ve 2014/21 sayılı Genelgesi ile Suriyeli çocukların eğitim görebileceği yerler; geçici eğitim merkezleri, devlet okulları, Suriyelilerin kendilerinin açtıkları özel okullar olarak belirlenmiştir. Yine bu Genelgeye göre hizmetleri yerine getirebilmek için; Bakanlık Komisyonu ve İl Komisyonu¹ kurulmuştur.

Geçici eğitim merkezleri (GEM)², okul çağındaki Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik, hem AFAD tarafından 25 ilde oluşturulan kamplarda hem de kamp dışında faaliyet gösteren, Suriye müfredatına bağlı kalarak Arapça eğitim veren ilköğretim ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir. Ancak kamp dışındaki geçici eğitim merkezleri her ilde bulunmamaktadır. Sadece Suriyeli

1 İl Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde, yabancılara yönelik eğitim-öğretim faaliyeti ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İl Millî Eğitim Müdürü tarafından görevlendirilecek bir İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya şube müdürü başkanlığında bir komisyon oluşturulacaktır. Bu komisyonun, her tür ve derecedeki eğitim kurumundan en az bir müdür ve yabancı öğrencilere mülakat yapabilecek yabancı dil öğretmeni veya tercüman ile vali tarafından gerekli görülen ilgili diğer kurumlardan (İl Göç Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, İl AFAD Müdürlüğü, İl Müftülüğü, İl Aile Ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü) yetkili birer kişi ve geçici eğitim merkezleri bulunan illerde eğitim koordinatörleri (Kitlesele akından etkilenen illerde il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet yürütmek üzere geçici eğitim merkezi/merkezleri kurulması durumunda bu merkezlerde yürütülecek eğitim faaliyetinin koordine edilmesi amacıyla geçici olarak görevlendirilen eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfından personel) bulunacaktır.

2 Geçici Eğitim Merkezlerinde haftada 5 saat Türkçe dersi verilmektedir. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Türkçe dersinin 15 saate çıkarılması planlanmıştır.

Türkiye’de devlet tarafından kendilerine tahsis edilen yahut kendi imkânlarıyla buldukları eğitim öğretim binalarında Suriye müfredatına göre eğitim verme imkânına sahiptirler.

nüfusunun yoğun olduğu 19 ilde bu merkezler açılmıştır (Emin, 2016: 17).

2016 yılı verilerine göre 81 ilde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 9.945 resmi okulda 155.852 öğrenci, 425 Geçici Eğitim merkezinde³ 328.494 kayıtlı öğrenci eğitim faaliyetlerine devam etmiştir.

Yine 2016 yılı verilerine göre geçici koruma statüsünde bulunan öğrencilerin eğitiminde 12.630’in gönüllü Suriyeli eğitici⁴ görev yapmıştır. 2016 Eylül ayı itibari ile 12.630 gönüllü Suriyeli eğitici UNICEF ile yapılan anlaşma kapsamında desteklenmiş, 18.691 gönüllü Suriyeli eğitici, Formasyon eğitimine tabi tutularak sertifikalandırılmıştır.

Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitime erişimleri noktasında bir diğer ve önemli alternatif

3 2016 yılı verilerine göre toplamda 425 olan Geçici Eğitim Merkezlerinin 40’i AFAD, 8’i Belediye, 101’i Sivil Toplum Kuruluşları, 248’i M.E.Bakanlığı, 28’i Diğer Kurumlara aittir. 36 Kamp içi G.E.Merkezi, 389 adette Kamp içi Geçici Eğitim Merkezleri mevcuttur

4 Geçici eğitim merkezlerinde görev yapan gönüllü eğitimcilere kamp içinde 600 TL, kamp dışında ise 900 TL teşvik ödemesi yapılmaktadır. UNICEF ile yapılan görüşmelerde Ocak 2017 itibarıyla tüm gönüllü eğitimcilere 1.300 TL ödenmesi planlanmıştır

devlet okullarıdır. Nitekim MEB’in 2014/21 no.lu genelgesine göre, Suriyeli çocukların kendilerine verilen yabancı tanıtma belgesi ile herhangi bir devlet okuluna kayıt yaptırması mümkün hale getirilmiştir. Böylece devlet okulunda okumak isteyen Suriyeli öğrenciler, Türkiye’deki çocuklara sunulan her türlü eğitim hizmetinden faydalanabilmiş ve Türkiyeli akranları ile birlikte eğitim alabilmişlerdir.

Ayrıca Suriyeliler Türkiye’de devlet tarafından kendilerine tahsis edilen yahut kendi imkânlarıyla buldukları eğitim öğretim binalarında Suriye müfredatına göre eğitim verme imkânına da sahiptirler. Örneğin, İstanbul Bahçelievler’de Suriyeli öğrenciler için özel okul açılmıştır. Burada Suriye müfredatına uygun eğitim verilmektedir. Fakat bu okullara ilginin düşük olduğu, genel olarak Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumu dezavantajlı olduğu için çocuklarını bu okullara gönderme imkânlarının da olmadığı varsayılabilir.

Suriyeli çocukların eğitimlerine ilişkin kamp dışında ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde hem örgün eğitim hem de yaygın eğitime yönelik çeşitli projeler yürütülmektedir. Örneğin, Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi (KAGEM) bir proje başlatmıştır. Proje ile Suriyeli kız çocuklarının kesintiye uğrayan eğitimlerine yaygın eğitim ile destek verilecektir (Emin, 2016: 17-20).

Bunun yanı sıra Türkçe öğretimi yaygın eğitim kapsamında devam etmektedir. Okul dışında Suriyelilere yönelik Türkçe kursları açılmıştır. Bu kurslarda 2015-2016 yılında 131.729 Suriyeli Türkçe eğitimi almıştır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitimi için ulusal ve uluslararası ku-

Suriyeli çocukların eğitimlerine ilişkin kamp dışında ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde hem örgün eğitim hem de yaygın eğitime yönelik çeşitli projeler yürütülmektedir.

ruluş, STK ve birlikler, UNICEF, UNHCR, UNESCO gibi BM kuruluşları ile işbirliği projeleri geliştirilmiş, bu doğrultuda Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi kapsamında; Türkçe öğretim kursları ve programları (4200 sözleşmeli öğretmen istihdamı), Arapça dersler (1500 Arapça öğretmen istihdamı), taşıma hizmeti (50.000 öğrenci), burs imkânı (60.000 öğrenci), okul ve eğitim kurumlarının desteklenmesi, temizlik ve güvenlik görevlisi istihdamı (500’er adet), farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri, materyal geliştirme ve tedarik ile rehberlik servisleri hizmetleri sağlanması planlanmıştır.

Ayrıca Suriyeli tüm öğrencilerin resmi okullara kaydedilmesi için geçiş aşamalı sistemle en fazla 3 yıl içerisinde yüzde yüze yakın okullaşma hedeflenmiş, yine Geçici Eğitim Merkezlerinin bu kapsamda aşamalı olarak en fazla 3 yıl içerisinde tamamen kapatılması ve 2016 yılından itibaren kademeli olarak tüm Suriyeli çocukların resmi okullara ve tercihlerine göre Meslek okullarına, İmam Hatip okullarına yönlendirilmesi hedeflenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye'deki savaş nedeniyle, yaşanan göç dalgasıyla 3 milyondan fazla Suriyeli Türkiye'nin hemen her yerine dağılmışlardır. Ülkemizde 3 milyonu aşan Suriyeli bulunmaktadır. Bunu her gün Ülkemizin birçok ilinde ve hemen her yerinde görebilmekteyiz. Küçük şehirlerde az sayıdaki Suriyeli misafirlere çözüm bulmak nispeten kolay olabilir. Ancak büyükşehirlerimizde kontrol edilmesi mümkün olmayan çok sayıda misafirin olması nedeniyle bunlar için özel çalışmalar yapılması gerekmektedir.

İçinde bulunduğumuz süreç ve dinamikler göz önüne alındığında, Suriye krizinin yakın ve orta perspektifte daha uzun bir süre devam edeceği, Suriye içerisinde güven ve istikrarın sağlanmasının uzun zaman alacağı, Ülkemize gelenlerin çok büyük bir kısmının bir daha Suriye'ye geri dönmeyeceği ve Ülkemizde temelli kalmak isteyebilecekleri değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın özünü oluşturan Suriyelilerin eğitim eğitimi ihtiyaçlarına ilişkin çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

Başta Merkezi yönetim olarak Hükümetin Suriyeli misafirlerin temel insani ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanması doğrultusunda özel bir Suriye Stratejik planı hazırlaması, bu plana Yerel yönetimleri sorumlu ve yetkili olarak dâhil ederek, ayrıca tüm kurumların çalışma esaslarını belirlemeye yönelik ortak bir Stratejik çalışma ve uygulama planı hazırlanması gerekmektedir. Suriyeli misafirlere yardım ve destekler hususunda Mahalli İdarelerin daha fazla katkılarına sağlamak amacıyla gerekirse Mahalli İdareler mevzuatında yasal değişiklik ve düzenlemelerin yapılması da sağlanmalıdır.

Kamp dışında yaşayan eğitim çağındaki çocukların eğitim sorunu

belirli bir planlama dâhilinde ele alınmalıdır. Biyometrik kayıtlardan yola çıkılarak zorunlu eğitim çağında olup yardım kuruluşlarının verdikleri eğitim programlarına katılmayan öğrencilerin yardım kuruluşları ile işbirliği içerisinde tespitinin yapılarak bu kişilerin eğitime katılmalarının sağlanması için teşvikler sunulmalı, eğitimde birlikteliğin sağlanması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Suriyeli çocuklara eğitim-öğretim amaçlı görev verilen çok sayıda Suriyeli öğretmen bulunmaktadır. Geçen yıl UNICEF tarafından görev alan Suriyeli öğretmenlere verilen bir kereye mahsus nakit yardımının UNICEF ile görüşülerek belirli periyotlarda devamı sağlanmalıdır. Eğitim-öğretim esnasında zaman zaman bu çocukların savaş psikolojisinden arındırılmasına ve kendi kültürümüzü de tanımalarına yönelik programlar geliştirilmeli ve uygulanmaya konulmalıdır.

Kampların içinde ve dışında Suriyeli çocuklara verilecek eğitimin müfredatı oluşturulmalı, buna uygun kitaplar hazırlanarak; eğitim öğretim yılının başında okullara dağıtılmalıdır. Ülkemize gelen Suriye vatandaşı misafirlerimizin ilk kez eğitime başlayacak çocukları ile eğitimi yarım kalmış olanların Türkiye eğitim sistemi içine alınması ve bunların aldıkları eğitime göre uluslararası geçerli olacak diplomalar verilmesinin de uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Alınacak önlemlerin hayata geçirilmesinin temel koşulu, koordinasyon ve işbirliğidir. Bu koordinasyonu sağlayacak olanlar ise karşılaşılan problemlerle ilgili alanlarda çalışan karar mercileri ve meslek odaları, yerel yönetim, STK'lar gibi yerel inisiyatiflerdir. Bu koordinasyon çok ivedi bir şekilde ülke çapında sağlanmalı, bütün problem ve öneriler masaya yatırılarak kısa-orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Suriyelilerin kayıt olmak ve geçici koruma kimlik belgesi almak için başvurdukları Emniyet Müdürlükleri ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı birimlerde ortak bir prosedür izlenmelidir. Tüm Suriyeli çocuklar ve refakatçilerinin sınır geçiş ya da geçici kayıtta eğitim hizmetlerine erişime dair bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Devlet okullarına kayıtlı Suriyeli öğrencilere dil engeli nedeniyle yaşadıkları sorunları aşmalarını sağlayacak önlemler (hazırlık sınıfı, dil kursu vb.) alınmalıdır.

Öğretmenlerin ve yöneticilerin Suriyelilerin zorlu yaşam koşulları, hakları, faydalanabilecekleri hizmetler ve mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmaları ve Suriyeli çocuklara yönelik hak temelli bir yaklaşım içinde olmaları sağlanmalıdır. Okullarda Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilerin ve ailelerinin bir arada barışçıl bir şekilde yaşamasını kolaylaştıracak, iki toplum arasındaki olası önyargıların kırılmasını sağlayacak etkinlik ve programlar planlanmalıdır. Öğretmenlerin savaş ve göç travmasına uğramış çocuklarla çalışma ve öğrenciler arasındaki olası ayrımcı ve zorbaca davranışlarla baş etme konusundaki donanımları artırılmalı ve kendi dillerinde desteklenebilecekleri bir rehberlik sistemi oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Çoşkun, İ., vd. (2017) Engelleri Aşmak Türkiye'de Suriyeli Çocukları Okullandırmak, SETA Yayınları 93, 1. Baskı

Emin, M. N., (2016) Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları, SETA Analiz, Şubat 2016, Sayı: 153.

Göç İdaresi (2017) http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim Tarihi: 04.12.2017.